

Слід наголосити на тому, що від виховання дитини, залежить її майбутнє, а особливо це стосується дітей із інвалідністю. Тобто, мається на увазі те, що звичайні діти які зростають у гіперопіці, доволі важко адаптуються до сучасного суспільства та у середовищі, особливо серед своїх однолітків у дитинстві, не говорячи про діток із інвалідністю.

Література:

1. *Гладиш М.О.* Соціально-педагогічна адаптація молоді з обмеженими можливостями в процесі інтегративного навчання / М.О. Гладиш // Вісник Запорізького національного університету: [зб. наук. ст.] / Держ. вищ. навч. закл. «Запоріз. нац. ун-т». – Запоріжжя: 2008. Педагогічні науки, № 1, 2008. – С. 70-74.
2. *Лазаренко К.П., Михайлік Т.М.* Особливості адаптації дітей-інвалідів з патологією опорно-рухового апарату / К.П.Лазаренко, Т.М. Михайлік // Медицина третього тисячоліття: збірник тез міжвузівської конференції молодих вчених та студентів, Харків, 20 січня 2015 р. / Харківський національний медичний університет. – Харків, 2015. – С. 408–409.
3. *Міщук Л.І.* Інклюзивна освіта як умова соціалізації дітей-інвалідів у процесі навчання / Л.І. Міщук // Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна». – 2012. – № 5. – С. 139-142.
4. *Примак О.Я.* Соціальна адаптація дітей з обмеженими можливостями на заняттях гуртка «Зернятко» / О.Я. Примак // Науковий часопис НПУ імені М.П.Драгоманова. Серія 19: Корекційна педагогіка та спеціальна психологія. – 2014. – Вип. 26. – С. 185-189.
5. *Соболь Є.Ю.* Загальні аспекти соціально-психологічної адаптації інвалідів у соціумі / Є.Ю. Соболь // Право і Безпека. – 2012. – № 5. – С. 237-241.
6. *Турубарова А.В.* Соціально-психологічні проблеми соціалізації підлітків із особливими освітніми потребами / А.В. Турубарова // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2014. – № 2. – С. 77-81
7. *Уліганець С.І., Хоменко К.А.* Соціальна адаптація людей з особливими потребами за рахунок залучення їх до туристичної діяльності / С.І. Уліганець, К.А. Хоменко // Сучасні тенденції розвитку туризму: матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції: збірник тез доповідей. – Миколаїв: ВП «МФ КНУКІМ», 2014. – Ч. 1. – С. 17-19.
8. *Черкашенко В.О.* Соціально-педагогічні проблеми соціалізації дітей з обмеженими можливостями / В.О. Черкашенко // Наукова скарбниця освіти Донеччини. – 2014. – № 2. – С. 92-103.

УДК 141.201.1:378.124 (73+430)

Розпутна М.В.
Національний педагогічний університет
імені М.П.Драгоманова

ЗНАЧЕННЯ УНІВЕРСИТЕТСЬКИХ ВЧИТЕЛІВ У ФОРМУВАННІ ПОГЛЯДІВ ДЖОНА ДЬЮЇ

НА НІМЕЦЬКУ КЛАСИЧНУ ФІЛОСОФІЮ І ПОЛІТИКУ

В статті розглядається ранній період Джона Дьюї, його вступ до університетів, час до самостійного викладання філософії. Продемонстровано, що ще із університету у

Вермонті на шляху Дж. Дьюї зустрічались провідні вчені, які досліджували німецьку філософію у США і, звичайно, це не могло не відобразитись у його власних роботах. Окремо, увагу автора статті зосереджено на періоді навчання в Університеті Хопкінса та освітніх зв'язках з викладачами у ньому. А також звернено увагу на роботу метафізичного клубу, де вперше було сформульовано поняття «прагматизм». Праця «Німецька філософія і політика» у собі поєднує погляди Дж. Дьюї на політику, економіку, свободу, демократію. Вона написана у 1915 році, тобто в час, коли в Америці відбувалися досить складні історичні події, а сам Дж. Дьюї єдиний представник класичного прагматизму, який пережив дві світові війни та революції. Завдяки впливу німецької філософії, він сформував свої головні поняття – прагматизму, інструменталізму, культури, етики та освіти.

Ключові слова: метафізичний клуб, німецька філософія, освіта, політика, політика.

Распутная М.В. Значение университетских учителей в формировании взглядов Джона Дьюи на немецкую классическую философию и политику В статье рассматриваем ранний период Джона Дьюи, его поступление в университеты, время до официального преподавания философии. Мы увидим, что еще с университета в Вермонте на пути Дж. Дьюи встречались сильные ученые, исследовавшие немецкую философию, конечно, это не могло не отразиться в его работах. Отдельно, сосредоточимся на периоде в Университете Хопкинса и преподавателях в нем. А также обратим внимание на метафизический клуб, в котором впервые было сформулировано понятие «прагматизма». Работа «Немецкая философия и политика» в себе сочетает взгляды Дж. Дьюи на политику, экономику, свободу, демократию. Она написана в 1915 году, то есть в то время, когда Америка переживала достаточно сложные времена, а сам Дж. Дьюи единственный представитель классического прагматизма, который пережил две мировые войны и революции. Благодаря влиянию немецкой философии, он сформировал свои основные понятия - прагматизм, инструментализм, культура, этика и образование.

Ключевые слова: метафизический клуб, немецкая философия, образование, политика, прагматизм.

Rozputna M.V. The value of university teachers in formation the views of John Dewey in the German classical philosophy and politics This paper presents a comprehensive study on early days of John Dewey, his admission to the university and overall period before his official position as a professor of philosophy. It shows that even in the University of Vermont John Dewey has encountered top ranked scientists, who studied German philosophy, which could not help but affect his works. Additional focus got his period in the University of Hopkins and professors of that time. Also this paper studies The Metaphysical Club that first introduced the term pragmatism. The work «German Philosophy and Politics» combines John Dewey's views on politics, economy, freedom and democracy. It was written in 1915, at the time when America was going through a rather difficult time, and John Dewey himself was the only representative of classical pragmatism that has survived two world wars and revolutions. Through the

influence of German philosophy, he formed his main concepts - pragmatism, instrumentalism, culture, ethics and pedagogy.

Key words: *Education, German philosophy, Metaphysical Club, Politics, Pragmatism.*

Постановка проблеми. Джон Дьюї (1859 – 1952 рр.) один із тих, хто доклав максимум особистісних зусиль та професійної роботи у розвиток філософської та освітньої думки в ХХ столітті. Американський психолог, філософ, педагог, соціальний критик і політичний діяч – саме так описують його в широких наукових колах світового масштабу. Дослідження вітчизняних науковців, як правило, зводяться до вивчення постаті і праць Джона Дьюї у розрізі освітньо-педагогічної думки, його називають реформатором американської системи освіти, засновником методу виховання, який побудований на концепції інструменталізму. У статті ми розглянемо період становлення поглядів Джона Дьюї, зосередивши увагу саме на впливі у формуванні його відношення до філософії, культури, освіти через його університетське вивчення німецької філософії. З огляду історико-філософського розгляду проблематики важливо глибше дослідити впливи на погляди Джона Дьюї його університетських вчителів, які були на той час адептами німецької класичної філософії.

Ступінь наукової розробки проблеми. Про Дж. Дьюї написано багато як про видатного мислителя ХХ ст. – філософа, педагога, засновника лабораторної школи при Чиказькому університеті (1896-1904). Його по праву називають громадянином ХХ століття, реформатором, правозахисником, протягом життя він чесно служив ідеалам освіти та демократії. Слід констатувати, що більшість першоджерел перекладено і видано українською і російською мовами. Проте, спеціальна критична наукова література щодо його постаті та думок залишається в значній мірі присвяченою освіті та педагогіці, і значно менше філософській концепції в цілому.

У даному напрямку вивчення філософської теоретико-практичної спадщини Дж. Дьюї є роботи А.Гурєвої, Р.Еймс, П.Кроссера, В.Пішванової, І.Радіонової, Б.Шарвадзе та інших.

Завдяки біографічним матеріалам про Дж. Дьюї, складених Р. Вестбруком, Дж. Мартіном, А. Райаном, С. Рокфеллером, вдалося значно глибше зрозуміти постать філософа в контексті його активного наукового життя.

Метою статті є визначення значення впливу на становлення філософських поглядів Джона Дьюї університетського середовища та його викладачів, погляди яких були основані на вченнях німецьких класиків. Необхідно чітко зрозуміти, як саме вчений прийшов до дослідження робіт німецьких класиків Іммануїла Канта, Георга Гегеля та інших.

Досягнення поставленої мети передбачає вирішення ряду **завдань**: дослідження першого зіткнення Джона Дьюї із філософією; розгляд впливів педагогів, які зустрічались на науковому шляху у мислителя; розкриття взаємозв'язків Джона Дьюї із студентами та науковцями його часу. Через дослідження першоджерел, автобіографічних заміток науковця; виявити та сформулювати основні погляди вченого під впливом на нього лекторів, зокрема Джорджа Сильвестра Морріса; розглянути основні роботи вченого з німецької класичної філософії.

Основна частина. Джон Дьюї народився 20 жовтня 1859 року в місті Берлінгтон, штат Вермонт, Сполучені Штати Америки. Його батько, Арчибальд, вирішив відмовитися від третього покоління сімейних фермерських господарств, щоб продовжити кар'єру в продуктовому бізнесі, який був відкритий в невеликому місті Берлінгтон. Мати Дж. Дьюї, Лучина Річ, була також задіяна у сільськогосподарському бізнесі.

Дж. Дьюї і його два займали досить вигідне положення серед середнього класу тогочасного американського суспільства. Джон завершив початкову школу у віці 12 років, у 1872 році вступив до середньої школи, яку закінчив протягом наступних 3 років. Він розпочав своє навчання в коледжі в Університеті штату Вермонт в місті Берлінгтон у 1875 році, коли йому було 16 років. Навчальна програма в коледжі була традиційною в тому сенсі, що була схожа на середню школу Дьюї, в якій викладались стандартні предмети – грецька і латинська мова, англійська література, математики та риторика.

Майбутнього вченого у професійній кар'єрі захоплювала більше всього соціальна, моральна і політична філософія. Даний факт не викликає здивування, адже у той час Америка переживала досить складні часи. Ще з народження Дж. Дьюї потрапив в історичні умови громадянської війни, періоду Реконструкції, промислової революції, добу індустріалізації та імміграційний бунт. Далі ми продемонструємо, що молодий вчений разом зі своїми колегами із університету причину багатьох політичних дій пояснює саме через роботи німецьких класиків.

«Вермонтський університет славиться потужною кафедрою філософії завдяки Джеймсу Маршу» (1794-1842) [8, с. 688]. Він був президентом Університету Вермонта з 1826 до 1833 рік. За цей час йому вдалося реорганізувати навчальний план, перетворивши університет з провінційного коледжу в провідний американський заклад із основами ідеалізму та чіткою системою викладу знань. Джеймс Марш вперше організував прийом студентів-заочників в університет. Він закликав викладачів до вільного викладу матеріалу, який, на його думку, буде сприяти розвитку критичного мислення. Він також запропонував систему виборів предмету, що дозволяє студентам вивчати теми, які їм безпосередньо цікаві.

Джеймс Марш, пішовши у відставку, працював в університеті на посаді професора моральної та інтелектуальної філософії. Він також заснував Берлінгтонську школу філософії, яка функціонувала під час президентства Джозефа Торрі до 1867 року, а далі його племінника професора Генрі Августа Пірсон Торрі до 1902 року, яка на даний момент є частиною Вермонтського університету. Свою філософію вчений побудував на німецькому ідеалізмі, а також роботах Семуеля Тейлора Кольріджа, в основі яких ідеї трансценденталізму, прагнення до пізнання основних принципів буття та до пошуку «абсолютної істини». Джеймс Марш вивчав погляди кембриджського платонізму, Іммануїла Канта, Фрідріха Шеллінга, Фрідріха Шиллера, Георга Гегеля. Він сам вивчив іспанську, італійську та німецьку мови, на додаток до латині і грецької. Цілком ймовірно, що він був першим американцем, який почав вивчати роботи Іммануїла Канта, і є докази того, що він був добре знайомий з «Критикою практичного розуму», а також «Антропологією з прагматичної точки зору».

Отже, можемо зробити висновок, що філософські погляди та реформація системи освіти в університеті суттєво вплинуло на подальше покоління американських філософів.

Зокрема, на Джона Дьюї, його першим наставником на теренах філософії був Генрі Торрі з 1875 по 1882 роки. «Саме він вперше звернув його до роботи Джеймса Марша, зокрема це була критика на роботу «Засоби відображення» Семуеля Коліріджа, яка є сукупністю моральних і релігійних афоризмів з коментарями» [8, с. 688]. Пізніше вийде спеціальна робота, присвячена Джеймсу Маршу [4].

Джон Дьюї закінчив Університет штату Вермонт у 1879 році. Завдяки своїм зв'язкам через близьких родичів, він отримав посаду викладача середньої школи в Ойл-Сіті, штат Пенсільванія, де працював протягом двох років. Дж. Дьюї повернувся до Вермонту у 1881 році, де він продовжив вивчення філософії, під керівництвом Генрі А. П. Торрі. Цікаво, що саме в цей час Дж. Дьюї написав своє перше філософське есе «Метафізичні припущення матеріалізму». Дана робота була направлена до друку в «Журнал спекулятивної філософії», де головним редактором був американський філософ Вільям Торрей Харріс, який був у захваті від роботи молодого вченого. Таким чином, заручившись підтримкою В.Т.Харріса була вперше на загал опублікована стаття Джона Дьюї. Окрім того, що В.Т.Харріс заснував у 1867 році і редагував перший філософський журнал в Америці, він був головним членом наукового товариства під час початку Громадянської війни в США, засноване в Сент-Луїсі. Брав участь у підготовці і реалізації реформ, в ході яких раціоналізував структуру шкільної освіти в США. Відповідно до психологічних можливостей дітей відповідних вікових груп замість 8-річної початкової та 4-річної середньої школи були введені 2 цикли навчання по 6 років кожен. Ці нововведення започаткували оформлення єдиної всеохоплюючої системи освіти у школі в США. У початковій школі передбачалися курси природознавства і ручної праці. Під керівництвом В.Т. Харріса почалася організація міських шкільних систем, активізована підготовка вчителів. Ініціатор відкриття дошкільних відділень при загальноосвітніх навчальних закладах. «Розглядав освіту як процес свідомої еволюції людини, єдино правильний шлях до досягнення його гармонії з навколишнім світом. Поділяючи ідеї Г. В. Ф. Гегеля, вважав, що в процесі становлення людина долає свою суб'єктивність і долучається до загальнозначущих моральних і соціальних цінностей. Автор багатьох праць з питань освіти» [2, с. 520].

У своїй роботі «Метафізичні припущення матеріалізму» Дж. Дьюї пише: «Матеріалізм – це теорія, яка стверджує, що річ (матерія) і її сили достовірно співвідносяться із усіма феноменами тими, що належать матеріальному світові і тими, що відносяться до життя, свідомості і суспільства. Єдина сутність – матерія. Інтелект – функція мозку, яка підкорює нервові клітини» [6, с. 209]. Отже, вже у своїх перших роботах вчений частково опирається на погляди німецьких класиків. Наступне його есе було написано на тему: «Пантеїзм Спінози» і також опубліковане у виданні «Журнал Спекулятивної філософії».

Далі, свій філософський шлях вчений продовжує у Балтіморі, де вступає до аспірантури Університету Джона Хопкінса у вересні 1882 року. Університет Джона Хопкінса був одним з перших американських університетів, які пропонували навчання в аспірантурі, його методи навчання можна порівняти з європейськими університетами. Професори, які працювали із Джоном Дьюї – Чарльз Сандерс Пірс (логіка), Г. Стенлі Холл (психологія) і Джордж Сильвестр Морріс (філософія). Зацікавлення останнього до

праць Георга Гегеля та Іммануїла Канта надалі здійснили значний вплив на філософське становлення Дж. Дьюї. Фінальною точкою по завершенні університету була дисертація Дж. Дьюї «Психологія Канта». Цікаво, що рукопис було опубліковано та, на жаль, на сьогодні не знайдено оригіналу даної роботи. Вона вважається загубленою. Стаття «Кант і філософський метод» [5], опублікована в одному з номерів «Журнал Спекулятивної філософії» у квітні 1884 році, вважають стислим переказом дисертації [2, с. 341].

Джон Дьюї працював над своєю дисертацією в Університеті Джонса Хопкінса з 1882 по 1886 рік під керівництвом філософа-гегельянця Дж. Морріса, професора Мічиганського університету, який викладав один семестр на рік в Університеті Хопкінса. Він, в свою чергу, захищав свою дисертацію в Берлінському університеті і навчався у Адольфа Тренделенберга (1802-1872) – центральної постаті в університетських дослідженнях німецької філософії середини XIX століття. Увага до нього обумовлена не тільки його власною філософською концепцією, але тим яке місце займала вона в німецькому академічному житті. Філософія А. Тренделенбурга, практично забута у нашому столітті, проте є цікавою та важливою для дослідження розвитку міждисциплінарних дискусій та інституційних змін, пов'язаних з філософською проблематикою того часу. Розгляд філософії А.Тренделенбурга під цим кутом актуалізує цілий пласт мало вивченої німецької університетської філософії 40-60 років XIX століття. Важливим є те, що на Сильвестра Морріса справив величезний вплив філософський досвід вченого саме зі сторони німецької класики, зокрема, поглядів Г.Гегеля. Зазначимо, що С.Морріс був президентом Метафізичного клубу до якого входили американські філософи Вільям Джеймс, Чарльз Пірс та ряд інших науковців, філософів прагматистів того часу.

На сьогодні існує дуже мало даних щодо теми про роботу метафізичного клубу. Американський есеїст Луїс Менанд в 2001 році видав книгу «Метафізичний клуб: історія ідей в Америці», в якій демонструє вплив американської громадянської війни на американців в цілому та на вчених початку XIX століття. Відомо, що саме в «Метафізичному клубі» було вперше засновано основні ідеї прагматизму, а розквіт американського прагматизму припадає на період двох світових війн і декілька революцій у Америці – 1910-1940-і роки. Соціальні проблеми того часу займають важливе місце у роботах Джона Дьюї, а також в його попередників, зокрема Вільяма Джеймса, Чарльза Пірса. Цікаво, що сам Джон Дьюї не був членом клубу, але на нього він справив прямий вплив, зокрема, в питаннях прагматизму. Макс Гарольд Фіш, офіційний біограф Чарльза Пірса в своєму матеріалі «Чи існував Метафізичний клуб в Кембриджі?», зазначає, що «Дж. Дьюї прямо наслідує ідеї, які були закладені у даному клубі» [7, с. 129].

З Університету Джонса Хопкінса Дж. Дьюї перейшов до Мічиганського університету як професор філософії, де і почав викладати, а у 1886 році опублікував книгу «Психологія» як поєднання філософії Г.Гегеля з експериментальною психологією Вільгема Вундта.

Як вище зазначено, із усіх класиків американського прагматизму, лише Дж. Дьюї став свідком двох війн. У своїй книзі «Німецька філософія і політика», написаній у 1915 році, мислитель зауважує, що «проблеми німців якнайкраще висвітлені саме у філософії: в ідеалізмі І.Канта, І. Фіхте, Г.Гегеля. Характерні риси домінують в політичному устрої

Німеччини – це поєднання авторитаризму, мілітаризму і націоналізму. Німецьку цивілізацію від інших відрізняє наявність сукупності самоусвідомлення, ідеалізму з дією, продуктивністю і організацією в різних сферах життя» [3, с.69].

Таким чином, Дж. Дьюї вважає, що І.Кантом було закладена досить суперечлива думка про «моральний закон», в якому говориться, що людина може все, але треба тільки зважати на іншого. Тобто говориться про певне підкорення, противником якого є Дж. Дьюї. Він пише, що «на контрасті зі світом внутрішньої свободи стоїть світ громадської, соціальної і політичної дії, головним принципом якого є покора і управління, підкорення владі» [3, с.76].

Разом з тим, на тлі німецької класики Джон Дьюї формує свої погляди на поняття «етики», «свободи», «демократії». Наприклад, він вкладав в поняття демократії не так політичний сенс, скільки ціннісний, пропонуючи трактувати демократію як форму етичної комунікації. В демократії, на думку Дж. Дьюї, присутній «індивідуалізм свободи, відповідальності перед етичним ідеалом і дії заради нього», тому особистість – це початкова і кінцева реальність» [1, с. 29]. На думку Дж. Дьюї, свобода – це не тільки ідея, це ефективна сила робити щось конкретне. Свобода є необхідною умовою самореалізації особистості тільки у взаємодії із людьми.

Висновки. Отже, саме освітня атмосфера університетського навчання Джона Дьюї під керівництвом його вчителів сформувала зацікавлення до німецької класичної філософії та заклала підґрунтя для становлення його як вченого, філософа і політика. Результати раннього періоду своєї діяльності він викладає у своїй перших наукових роботах, а згодом і ґрунтовній праці «Німецька філософія і політика».

Не дивлячись на те, що «Німецька філософія і політика», адресована, в першу чергу, американській аудиторії, визвала досить широкий інтерес у таких вчених, як К.І. Льюїс, У.Е. Хокінг, Ф.К.С. Шиллер, які висловлювали сумніви щодо висновків Дж. Дьюї та його головної тези про вплив філософських ідей Німеччини на ситуацію в Європі, вона варта перечитуванню і актуалізації досліджень з позицій сьогодення.

Література:

1. Дьюї Д. Общество и его проблемы / Д. Дьюи. – М.: Идея-Пресс, 2002. – 160 с.
2. Curti Merle. The Social Ideas Of American Educators With New Chapter On The Last Twenty Five Years. – New Jersey, Pageant Books, Inc.: Henry Holt And Company, 1959. – 670 p. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<https://archive.org/details/socialideasofame013027mbp>
3. Dewey John. German Philosophy And Politics. New York: Henry Holt And Company, 1915. – 152 p. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://archive.org/details/germanphilosophy002600mbp>
4. Dewey John. James Marsh and American Philosophy // Journal of the History of Ideas. – Pennsylvania: University of Pennsylvania Press, 1941. – Vol. 2, No. 2 (Apr., 1941). – PP. 131-150. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.jstor.org/stable/2707110?seq=1#page_scan_tab_contents
5. Dewey John. Kant and Philosophic Method // The Journal of Speculative Philosophy. – 1984. – Vol. 18 (Apr., 1984). – PP. 162-174. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://archive.org/details/jstor-25668013>

6. Dewey John. The Metaphysical Assumptions Of Materialism // The Journal of Speculative Philosophy. – 1984. – Vol. 16 (Apr., 1982). – PP. 208-213. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.jstor.org/stable/25667909?seq=1#page_scan_tab_contents
7. Fisch Max H. Was There a Metaphysical Club in Cambridge? — A Postscript // Transactions of the Charles S. Peirce Society. – 1981. - Vol. 17, No. 2 (Spring, 1981) – PP. 128-130. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.jstor.org/stable/40319912?seq=1#page_scan_tab_contents
8. Marsh // Shook John R. The Dictionary of Early American Philosophers. – Bloomsbury Publishing USA, 2012. – P. 688. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://books.google.com.ua/books?id=oOqoAwAAQBAJ&pg=PA688&lpg=PA688&dq=DR+MArs h+Dewey&source=bl&ots=nT91NjXwrR&sig=HdbHVYmYlgGY5i3eYbJLhkn2Dy0&hl=ru&sa=X &ved=0ahUKEwj6naGrkpLPAhXIJ5oKHUJFAi4Q6AEIHDA#v=onepage&q=DR%20MArsh%20Dewey&f=false>

УДК: 37.014.1 (316.2+316.422)

Опанасюк Ю.І.
Національний педагогічний університет
імені М.П.Драгоманова

ПРОТЕСТНИЙ ДИСКУРС ОСВІТНЬОГО НЕОЛІБЕРАЛІЗМУ

Молодіжний протестний дискурс початку XXI століття значною мірою просякнутий ідеями освітнього неолібералізму. Його специфічною вимогою є не тільки зміна наявної освіти, але й усієї соціальної системи функціонування конкретного суспільства. Під цим оглядом освіта має сприяти розвитку критичних здібностей і вільному саморозвитку особистості та формуванню нової колективності, а також розгортанню громадянського суспільства. Отож, вимоги трансформації освіти поєднуються з доволі жорсткою критикою соціальної структури, оскільки вважається, що зміни в освіті неможливі без переміни самого суспільства. Тому прискіплива увага учасників підпорядкованого освітньому неолібералізму протестного дискурсу спрямована не тільки на відмову від Болонської системи, покращення якості навчання, розширення можливості вибору дисциплін і збільшення часу на їх опанування, але й на вагомій соціальній перетворення. Як вважають прихильники традиційної освіти, опір освітньому неолібералізму має розгортатися в контексті розуміння взаємозв'язку між політичними структурами та історичним досвідом розвитку глобального капіталізму.

Ключові поняття: капіталізм, неоліберальний індустріалізм, освіта, освітній неолібералізм.

Опанасюк Ю. І. Протестний дискурс образовательного неоліберализм
Молодежный протестный дискурс начала XXI века в значительной мере пронизан идеями образовательного неоліберализма. Его специфическим требованием является не только изменение имеющегося образования, но и всей социальной системы функционирования конкретного общества. В этом смысле образование должно способствовать развитию критических способностей и свободе саморазвития